

Ieguldījums Tavā nākotnē!

Pētījums veikts Valsts kancelejas administrētā projekta „Atbalsts strukturālo reformu ieviešanai valsts pārvaldē” (identifikācijas Nr. 1DP/1.5.1.1.1./10/IPIA/CFLA/004/002)

Aktivitātes Nr. 3.4.

„Strukturālo reformu ieviešanas ietekmes novērtēšana”

(iepirkuma ID Nr. MK VK 2012/4 ESF) ietvaros

Projektu 100% apmērā finansē Eiropas Sociālais fonds

Gala ziņojums par optimālākajiem risinājuma variantiem sociālās palīdzības sistēmas izmaiņām, un no pārējām sistēmām nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem un piedāvāto variantu ietekmes uz valsts un pašvaldību budžetiem novērtējums

atbilstoši 2012.gada 28.decembra līgumam Nr.117

„Sākotnējās ietekmes (*Ex-ante*) novērtējums par iecerētajām strukturālajām reformām sociālās palīdzības politikas jomā”

Izpildītājs:

SIA „KPMG Baltics”

Rīga, 2014. gada 25. marts

Saturs

1	Veikto darbu kopsavilkums	4
2	Sistēmas izvērtējums un priekšlikumi.....	5
2.1	JURIDISKAIS IZVĒRTĒJUMS.....	5
2.1.1	<i>Pamatvajadzību nodrošināšana.....</i>	<i>5</i>
2.1.2	<i>Sociālās palīdzības laika ietvars.....</i>	<i>5</i>
2.1.3	<i>Sociālās palīdzības klientu līdzdarbība</i>	<i>6</i>
2.1.4	<i>Maznodrošinātās personas statuss</i>	<i>6</i>
2.1.5	<i>Kritēriji dzīvokļa pabalsta piešķiršanai</i>	<i>7</i>
2.1.6	<i>Pabalsta GMI līmeņa nodrošināšana natūrā.....</i>	<i>7</i>
2.1.7	<i>Pabalsti neizvērtējot ienākumu līmeni</i>	<i>8</i>
2.2	ILGTERMIŅA PLĀNOŠANA	8
2.3	ILGSTOŠA SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SAŅĒMŠANA.....	9
2.3.1	<i>Ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji</i>	<i>9</i>
2.3.2	<i>Nestrādāšanas cēloņi.....</i>	<i>10</i>
2.3.3	<i>Strādājošo mājsaimniecības locekļu zemie ienākumi</i>	<i>10</i>
2.3.4	<i>SD klientu izglītības līmenis</i>	<i>11</i>
2.3.5	<i>Pamatvajadzību apmierināšana.....</i>	<i>11</i>
2.4	MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANA	12
2.4.1	<i>Atbalsta un līdzdalības pasākumi</i>	<i>12</i>
2.4.2	<i>Daudzbērnu ģimenes.....</i>	<i>13</i>
2.5	SOCIĀLAIS DIENESTS UN TĀ DARBINIEKI.....	14
2.5.1	<i>SD darba novērtējums un darbinieku pieejamība.....</i>	<i>14</i>
2.6	SOCIĀLĀ DIENESTA SADARBĪBA AR CITĀM INSTITŪCIJĀM.....	15
2.6.1	<i>NVA sniegtie kursi SD klientiem.....</i>	<i>15</i>
2.6.2	<i>Valsts Ieņēmuma dienests (VID).....</i>	<i>16</i>
2.6.3	<i>Latvijas Komerčbanku Asociācija</i>	<i>16</i>
3	Sociālās palīdzības sistēmas modelis	17
3.1	ESOŠĀ SISTĒMA.....	17
3.2	PIEDĀVĀTAIS MODELIS	18
3.3	PIEDĀVĀTAIS GMI MODELIS.....	19
4	Sociālo problēmu risināšana lauku teritorijās un pilsētās.....	22
	Pielikums 1. Ziņojuma autoru apliecinājums	24

Terminu un saīsinājumu skaidrojums

2. nodevums	Starpziņojums par sociālās palīdzības pabalstu sistēmas Latvijā tiesiskā regulējuma un palīdzības finansēšanas shēmu, un atbildības sadalījuma, kā arī sociālā atbalsta sistēmas izvērtējumu
3. nodevums	Starpziņojums ar analīzi par pašreiz īstenoto sociālās palīdzības pabalstu sistēmu un sociālā atbalsta pasākumiem no citām sistēmām novērtējumu no klientu un speciālistu viedokļa
4. nodevums	Starpziņojums par sociālās palīdzības pabalstu sistēmas pilnveides virzieniem un no pārējām sistēmām nepieciešamo atbalstu
KPMG	„KPMG Baltics” SIA
Kurzemes reģions	Liepājas, Kuldīgas novads, Ventspils novads, Alsungas novads
Latgales reģions	Daugavpils, Rēzekne, Rēzeknes novads, Krāslavas novads, Dagdas novads, Baltinavas novads, Ciblas novads
Liellais novads	Novads ar iedzīvotāju skaitu no 20 000 līdz 50 000 Madonas, Rēzeknes, Kuldīgas un Bauskas novadi
LPS	Latvijas Pašvaldību Savienība
Mazais novads	Novads ar iedzīvotāju skaitu līdz 5 000 Vecpiebalgas, Baltinavas, Alsungas, Ciblas un Rundāles novadi.
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
Pierīgas reģions	Rīga, Jūrmala, Stopiņu novads, Ropažu novads, Kandavas novads
Republikas pilsēta	Pētījumā ietvertās republikas pilsētas – Rīga, Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera.
SD	Sociālais dienests
SOPA	Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas elektroniskās sistēmas programma
SPSP likums	Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums
TS	Tehniskā specifikācija
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Vidējais novads	Novads ar iedzīvotāju skaitu no 5 000 līdz 20 000 Alūksnes, Krāslavas, Ventspils, Stopiņu, Burtnieku, Dagdas, Kandavas, Vecumnieku un Ropažu novadi
Vidzemes reģions	Valmiera, Madonas novads, Alūksnes novads, Burtnieku novads, Vecpiebalgas novads
Zemgales reģions	Jelgavas, Jēkabpils, Bauskas novads, Vecumnieku novads, Rundāles novads
Ziņojums	Gala ziņojums par optimālākajiem risinājuma variantiem sociālās palīdzības sistēmas izmaiņām, un no pārējām sistēmām nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem un piedāvāto variantu ietekmes uz valsts un pašvaldību budžetiem novērtējums

1 Veikto darbu kopsavilkums

Saskaņā ar 2012. gada 28. decembrī noslēgto līgumu starp Valsts kanceleju un SIA „KPMG Baltics” (turpmāk „KPMG”) ir izstrādāta projekta „Sākotnējās ietekmes (Ex-ante) novērtējums par iecerētajām strukturālajām reformām sociālās palīdzības politikas jomā” sadaļa:

- Optimālākie risinājuma varianti sociālās palīdzības sistēmas izmaiņām, un no pārējām sistēmām nepieciešamie atbalsta pasākumi un piedāvāto variantu ietekmes uz valsts un pašvaldību budžetiem novērtējums

Šis nodevums ir izstrādāts balstoties uz 2. nodevumā „Starpziņojums par sociālās palīdzības pabalstu sistēmas Latvijā tiesiskā regulējuma un palīdzības finansēšanas shēmu, un atbildības sadalījuma, kā arī sociālā atbalsta sistēmas izvērtējumu”, 3. nodevumā „Starpziņojums par Latvijā īstenoto sociālās palīdzības pabalstu sistēmu un sociālā atbalsta pasākumiem novērtējumu no klientu un speciālistu viedokļa” un 4. nodevumā „Starpziņojums par sociālās palīdzības pabalstu sistēmas pilnveides virzieniem un no pārējām sistēmām nepieciešamo atbalstu” apkopoto informāciju un veikto analīzi.

Pētījuma mērķis ir veikt sociālās palīdzības pabalstu sistēmas novērtējumu un izstrādāt priekšlikumus tādām reformas variantam, kurš padarītu sociālās palīdzības sistēmu precīzāk orientētu uz mērķi un sociālās palīdzības saņēmējiem vairāk motivējošu mainīt savus dzīves apstākļus, kā arī izstrādāt Priekšlikumss sociālā atbalsta sistēmā iekļaujamajiem citu jomu pasākumiem, lai tie veidotu savstarpēji papildinošu pasākumu kompleksu un mazinātu iedzīvotāju atkarību no sociālās palīdzības pabalstiem.

Piedāvājot optimālākos risinājuma variantus sociālās palīdzības sistēmas izmaiņām un no pārējām sistēmām nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, saskaņā ar šī pētījuma darba uzdevumu:

- Balstoties uz 2., 3., un 4. nodevumā iegūto informāciju, tiek veikts sociālās palīdzības sistēmas izvērtējums un izstrādātas Priekšlikumss sociālās palīdzības sistēmas izmaiņām;
- Priekšlikumi ietver nepieciešamās izmaiņas sociālās palīdzības sistēmas tiesiskajā regulējumā, finansēšanas shēmās un atbildības sadalījumā sociālās palīdzības nodrošināšanā, priekšlikumi par atbildības sadalījumu personu pamatvajadzību nodrošināšanā starp sociālo palīdzību un atbalsta pasākumiem citās jomās, katra piedāvātā reformas varianta ietekmi uz reformas mērķu sasniegšanu, ietverot ietekmes novērtējumu uz valsts un pašvaldību budžetiem;
- Rekomendācijās īpaši ir atdalīti nosacījumi, kas būtu jāņem vērā, lai nodrošinātu līdzvērtīgu atbalstu atbilstošas sociālās problēmas risināšanai lauku teritorijās un pilsētās;
- Rekomendāciju ziņojumā ir ietverta jebkura informācija, kas ir nonākusi KPMG rīcībā, izpildot Tehniskās specifikācijas prasības, nav tieši saistīta ar Tehniskajā specifikācijā minēto uzdevumu, bet var tikt izmantota sociālās palīdzības sistēmas attīstībai (piemēram, intervējamo personu viedokļi par nepieciešamajām izmaiņām tiesību aktos u.c.).

Ziņojumā sniegtie secinājumi un apsvērumi ir balstīti uz informāciju, kuru ir snieguši pētījumā ietvertie respondenti interviju un anketēšanas gaitā, kā arī informāciju, kas ir iegūta no publiski pieejamiem datu avotiem. Nevar izslēgt, ka saņemtā informācija no respondentiem vai publiskajiem avotiem nav bijusi precīza vai pilnīga, līdz ar to pastāv iespēja, ka atsevišķos gadījumos Ziņojumā sniegtie KPMG apsvērumi ir balstīti uz neprecīzu vai nepilnīgu informāciju. Par jebkādam neprecizitātēm Ziņojumā, kas radušās, balstoties uz šāda veida informāciju, KPMG atbildību neuzņemas.

KPMG vēlas pateikties Valsts kancelejas darbiniekiem, kā arī šī projekta uzraudzības Padomes pārstāvjiem par sniegto atbalstu un palīdzību šī ziņojuma tapšanā, kā arī atbalstu un palīdzību iepriekšējo ziņojumu, uz kuriem balstās šis gala ziņojums, tapšanā un pilnveidošanā.

2 Sistēmas izvērtējums un priekšlikumi

2.1 Juridiskais izvērtējums

2.1.1 Pamatvajadzību nodrošināšana

Novērojums: SPSP likums pamatvajadzību definīcijā, bez ēdiena, apģērba un mājokļa iekļauj arī tādas pamatvajadzības kā obligātā izglītība un veselības aprūpe (SPSP likuma 1.panta 11.punkts). Vienlaicīgi analizējot SPSP likumu un sociālās palīdzības sistēmu kopumā, var secināt, ka tikai dzīvokļa pabalsts ir tieši mērķēts konkrētas SPSP likumā definētās pamatvajadzības – mājokļa – nodrošināšanai.

Savukārt, piemēram, ēdiena nodrošināšana normatīvo aktu ietvaros tiek risināta pastarpināti caur SPSP likumā noteikto pabalstu GMI līmeņa nodrošināšanai. Līdzīgi ir arī neskaidrs apģērba nodrošināšanas tiesiskais statuss.

Secinājums: No minēto SPSP likuma normu un pētījumā ietvertajām pašvaldībām saistošo noteikumu analīzes, var secināt, ka šobrīd Latvijā normatīvajos aktos definētās pamatvajadzību jomas netiek tieši regulētas sociālās palīdzības normatīvā regulējuma ietvaros, atstājot tās citu politikas jomu kompetencē.

Priekšlikums: Sociālās palīdzības jomas politikas veidotājiem (LR Labklājības Ministrija) ir jāpieņem lēmums par to, vai izslēgt šīs SPSP likumā minētās pamatvajadzības, kuras tiek nodrošinātas arī citu politikas jomu ietvaros (bezmaksas pamatizglītība; veselības aprūpes minimums u.tml.), vai arī esošā sociālās politikas tiesiskā regulējuma ietvaros, t.i., SPSP likumā, konkretizēt pašvaldību pienākumu nodrošināt atbalstu iedzīvotājiem šo pamatvajadzību nodrošināšanai. Ir nepieciešams koriģēt normatīvo regulējumu, lai precīzi īstenotu SPSP likumā noteikto sociālās palīdzības mērķi (atbalsts pamatvajadzību apmierināšanai) un noteikt tādas sociālās palīdzības formas, kas fokusētos uz sociālo palīdzību ne tikai naudā, bet arī definētu pakalpojumu formā SPSP likumā noteikto pamatvajadzību apmierināšanai. Šādas izmaiņas būtu pamatā ieviešamas SPSP likumā.

2.1.2 Sociālās palīdzības laika ietvars

Novērojums: SPSP likumā definētais sociālās palīdzības mērķis ir šaurāks (*īslaicīga palīdzības sniegšana – krīzes situācijās*), nekā pašā likumā un saistošajos Ministru kabineta noteikumos tālāk noteiktais normatīvais ietvars. Proti, tiesības saņemt gan GMI pabalstu, gan dzīvokļa pabalstu SPSP likuma regulējuma ietvaros pēc būtības nav ierobežotas laikā. Tikai vienreizējs pabalsts ārkārtas situācijā, kuru pašvaldībām ir tiesības, bet ne pienākums, piešķirt nevērtējot materiālo situāciju, ir paredzēts krīzes situācijām.

Secinājums: SPSP likumā noteiktais mērķis ir sniegt īslaicīgu materiālu atbalstu (nenorādot, kādu) ar nodomu veicināt darbaspējīgo personu līdzdarbību savas sociālās situācijas uzlabošanā, tomēr nav precīzi sniegts krīzes situācijas skaidrojums un mehānisms, uz kura pamata būtu šāda krīzes situācija konstatējama un kādā laika periodā sociālā palīdzība sniedzama nolūkā krīzes situāciju novērst.

Priekšlikums: SPSP likumā būtu skaidri jānedefinē sociālās palīdzības mērķis konkretizējot un definējot krīzes situāciju, kuras īslaicīgai risināšanai sociālā palīdzība tiek sniegta, un nosakot, kāda palīdzība tiek piešķirta noteikta laika periodā.

2.1.3 Sociālās palīdzības klientu līdzdarbība

Novērojums: Lai gan SPSP likuma līmenī ir vispārīgi pieminētas līdzdarbības formas, tomēr, SPSP likums nepietiekami nosaka klienta līdzdarbības pienākuma saturu, apjomu un iespējamus instrumentus, atstājot šo līdzdarbības pienākumu noteikšanu attiecīgās pašvaldības kompetencē vai konkrēti sociālās palīdzības organizatora atbildībā. Ar 2011. gada grozījumiem SPSP likumā ir iestrādāta lielāka skaidrība klientu līdzdarbības pienākumu iedzīvināšanā, un kas paredz atsevišķu pienākumu neizpildes gadījumā samazināt izmaksājamo pabalstu vai vispār pārtraukt to maksāt. Tomēr, SPSP likums joprojām nekonkrētizē cik ilgi drīkst nemaksāt pabalstu, līdzdarbības pienākumu neizpildes gadījumā.

Secinājums: Nav pietiekamas sasaistes SPSP likumā starp konkrētu līdzdarbības pienākumu pildīšanu un attiecīgu sociālo pabalstu apjoma piešķiršanu un tā maksāšanas perioda ierobežojumiem.

Priekšlikums: Ir nepieciešama skaidra un tieša sasaiste SPSP likuma līmenī starp līdzdarbības pienākumu aktīvu pildīšanu un konkrētā sociālā pabalsta izsniegšanu, īpaši runājot par darbaspējīgām personām, to definējot SPSP likuma V nodaļā.

2.1.4 Maznodrošinātās personas statuss

Novērojums: SPSP likuma regulējumā maznodrošinātās personas statuss nav definēts, nedz arī ietverts tiešs deleģējums pašvaldībām šo statusu definēt. Vienīgā saistošā atsauce ir SPSP likumā ietvertā sociālās palīdzības mērķa definīcija, kas nosaka materiālu atbalstu arī maznodrošinātām personām.

Secinājums: Nav definēts vienots un centralizēts mehānisms SPSP likumā par maznodrošinātās personas statusa piešķiršanu, kas ļauj dažādās pašvaldībās izmantot unificētus un specifiskus kritērijus, kurus ņemtu vērā konkrētā novada situācijā.

Priekšlikums: Mēs iesakām LR Labklājības Ministrijai, sadarbībā ar Latvijas pašvaldību savienību, izstrādāt priekšlikumus SPSP likumā, kā nozares pamata tiesību aktā, pašvaldībām to saistošajos noteikumos noteikt vienotu, unificētu sociālekonomiski izvērtētu mehānismu maznodrošināto personu statusa piešķiršanai.

2.1.5 Kritēriji dzīvokļa pabalsta piešķiršanai

Novērojums: Tiesības noteikt dzīvokļu pabalsta apmēru SPSP likumā ir deleģētas katrai konkrētai pašvaldībai. Vienlaicīgi likums paredz materiālā stāvokļa izvērtēšanu kā pamata nosacījumu sociālo pabalstu piešķiršanai. Ņemot vērā termina „dzīvokļa pabalsts” lietojumu arī kopsakarā ar likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā” normām, rodas neskaidrības, vai, piešķirot dzīvokļa pabalstu, pašvaldībai vienmēr būtu jāvadās no pamata nosacījumiem sociālās palīdzības pabalsta piešķiršanai (materiālais izvērtējums), vai arī tai ir brīvas tiesības noteikt personu loku un kritērijus šī pabalsta piešķiršanai. Minēto apstiprina pašvaldību saistošo noteikumu izpēte, kur vērojama dažāda šī jautājuma interpretācija. 8 no 26 apskatītajām pašvaldībām dzīvokļa pabalsts tiek piešķirts arī atsevišķām iedzīvotāju grupām, neatkarīgi no to ienākumu līmeņa. Šāda veida dzīvokļa pabalstu izmaksa, kā kritēriju izmantojot piederību konkrētai iedzīvotāju kategorijai, neatkarīgi no ienākuma līmeņa vai materiālā stāvokļa, nevar tikt uzskatīti par sociālās palīdzības pabalstiem SPSP likuma izpratnē. Salīdzinot pētāmo pašvaldību saistošajos noteikumos paredzētos dzīvokļa pabalsta piešķiršanas kritērijus un apmērus, jāsecina, ka vērojama liela daudzveidība. Pie tam nav sastopama līdzvērtīga vai salīdzināma pieeja atkarībā no konkrētās pašvaldības izmēra, līdz ar to iedzīvotājiem dažādās pašvaldībās pieejamais dzīvokļa pabalsta apmērs un piešķiršanas kritēriji ir atšķirīgi radot nevienlīdzīgus apstākļus.

Secinājums: Normatīvo aktu ietvaros nav vienotu kritēriju dzīvokļa pabalsta piešķiršanai dažādās pašvaldībās.

Priekšlikums: Ir jāprecizē SPSP un sistēmas ietvaros jānosaka dzīvokļa pabalsta definīcija un jāunificē piešķiršanas kritēriji. Ir jāveic precizējums SPSP likuma 35.pantā, lai risinātu neskaidro regulējumu attiecībā uz kritērijiem dzīvokļa pabalsta kā sociālās palīdzības pabalsta piešķiršanai. Būtu jāapsver nepieciešamība SPSP likumā noteikt vienotus dzīvokļa pabalsta piešķiršanas nosacījumus valstī, jo dažādās pašvaldībās piešķiršanas kritēriji ievērojamo atšķiras un nav rodami kopīgi atskaites punkti, neatkarīgi no pašvaldību izmēra (republikas pilsētā/lielie novadi; vidējie/mazie novadi). Sociālās palīdzības politikas veidotājiem un uzraugam ieteicams pilnveidot dzīvokļa pabalsta aprēķināšanas metodi (formulas veidā) un sekojoši to definēt un noteikt likuma vai Ministru kabineta noteikumu līmenī.

2.1.6 Pabalsta GMI līmeņa nodrošināšana natūrā

Novērojums: Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem GMI pabalsta līmeņa nodrošināšanai izmaksu naudā daļēji vai pilnībā var aizstāt ar pabalstu natūrā (ar uzskaiti naudā), samaksājot izdevumus par bērnu ēdināšanu skolā vai bērnu audzināšanas iestādē, kā arī pieaugušo ēdināšanu un citus izdevumus saskaņā ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem, gadījumos, ja tiek konstatēts, ka pabalsta saņēmējs pārkāpis vienošanos par pabalsta izlietošanas mērķiem vai pēc pašas personas (ģimenes) vēlēšanās. Citos apstākļos šāda pieeja nav pieļaujama, lai gan izmaksa natūrā būtu risinājums atsevišķiem gadījumiem, kā piemēram izmaksa tiem, kuriem ir atkarības problēmas, tādējādi nodrošinot, ka nauda netiek izlietota citiem mērķiem.

Secinājums: Saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu pašvaldībai nav tiesību pēc savas iniciatīvas GMI pabalstu līmeņa nodrošināšanai izmaksāt tiešā pakalpojumu veidā, veicot konkrētu pamatvajadzību apmierināšanai nepieciešamo izmaksu segšanu, izņemot, ja pašvaldība fiksē pabalsta izlietošanas neatbilstību vai klients pats izsaka šādu vēlēšanos.

Priekšlikums: Ir nepieciešams SPSP likumā noteikt GMI pabalsta līmeņa nodrošināšanai tiešu izmaksu naudas veidā, daļēji aizstājot to ar pabalstu natūrā, kompensējot pamatvajadzību izdevumus, un attiecīgi koriģēt Ministru Kabineta noteikumus paredzēto kārtību.

2.1.7 Pabalsti neizvērtējot ienākumu līmeni

Novērojums: Daudzi no pašvaldību piešķirtajiem pabalstiem brīvo iniciatīvu ietvaros, kas pēc savas būtības tiek mērķēti uz pamatvajadzību apmierināšanu, nevar tikt uzskatīti par sociālās palīdzības pabalstiem, jo tie nereti tiek piešķirti, nevērtējot saņēmēja ienākumu līmeni. Tie ir – bērnu ēdināšanas pabalsti, veselības aprūpes pabalsti, pabalsti mācību maksas segšanai un tml.

Secinājums: Liela daļa sociālo pabalstu, kuri tiek noteikti pašvaldībās to brīvo iniciatīvu ietvaros, tiek piešķirti, neizvērtējot saņēmēja ienākumu līmeni, tādējādi tie nav uzskatāmi par sociālās palīdzības pabalstiem SPSP likuma izpratnē.

Priekšlikums: Būtu ieteicams noteikt pilnvērtīgu un korektu atskaites sistēmu par pašvaldību brīvajām iniciatīvām un apsvērt nepieciešamību papildināt SPSP likuma regulējumu, nepārprotami identificējot šādu pabalstu formas un robežas to lieluma un izmaksu perioda ietvaros.

2.2 Ilgtermiņa plānošana

Novērojums: Ilgtermiņa plānošana sociālās palīdzības jomā tiek veikta saskaņā ar Attīstības plānošanas sistēmas likumu (sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu) un SPSP likumu (pašvaldības SD uzdevums ir veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, izstrādāt sociālo pakalpojumu attīstības koncepcijas, mērķprogrammas un priekšlikumus jaunu pakalpojumu ieviešanai un piedalīties pašvaldības attīstības plānu izstrādē). Tomēr interviju gaitā tika novērots, ka 22 pašvaldībās (84,6% no 26) nav ilgtermiņa plānu sociālās palīdzības jomā, lai optimizētu pašvaldības finanšu līdzekļus un darbības rezultātus.

Secinājums: Ņemot vērā, ka ilgtermiņa plāns sociālās palīdzības jomā nav izstrādāts valsts mērogā, pašvaldībām nav pieejamas vienotas vadlīnijas savu individuālo plānu izstrādei labklājības pilnveidošanas jomā.

Priekšlikums: LM sadarbībā ar Latvijas Pašvaldību savienības deleģētiem pārstāvjiem no sociālajiem dienestiem būtu nepieciešams izstrādāt valsts ilgtermiņa plānošanas dokumentu sociālā jomā ar ilgtermiņa un īstermiņa mērķiem, par pamatu ņemot Latvijas Republikas Nacionālā Attīstības plāna uzstādījumus sociālajā jomā, kā arī Latvijas Darbības Programmu ES 2014-2020 plānošanas periodam, kā arī profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam. Sekojoši, balstoties uz šo plānu, būtu nepieciešams izstrādāt ieteikumus un unificētas metodoloģiskās vadlīnijas pašvaldībām, kuras izmantojot, pašvaldības varētu izstrādāt savu ilgtermiņa plānošanas dokumentu labklājības jomā, kā arī definēt konkrētus un izmērāmus mērķus, ko pati pašvaldība plāno sasniegt ar katru no pabalstiem.

Savukārt saskaņā ar *profesionāla sociālā darba attīstības pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam* profesionāla sociālā darba politikas mērķis ir radīt vienotu sistēmu, kura nodrošina atbalstu iedzīvotājiem sociālo problēmu mazināšanā. Minētā mērķa sasniegšanai ir noteikti tādi rīcības virzieni, kā sociālā darba kvalitātes pilnveidošana, pieejamības nodrošināšana un efektivitātes paaugstināšana un ilgtspējīga sociālā darba nozares attīstība.

Papildus būtu ieteicams apsvērt nepieciešamību ilgtermiņa plānā iestrādāt kritērijus kvalitatīva pakalpojuma sniegšanai, kvalitāti mērot veicot definētā periodā anketēšanu par klientu apmierinātību ar saņemto pakalpojumu. Definētie kvalitātes mērķi var būt sociālā darba pakalpojuma daudzveidība un pieejamība laika ziņā, uzlabota centralizēta elektronizēta apkalpošanas sistēma, pilnveidota sociālās palīdzības piešķiršanas kārtība.

2.3 Ilgstoša sociālās palīdzības saņemšana

2.3.1 Ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji

Novērojums: 82,4% sociālās palīdzības klientu pilsētās un 67,4% klientu lauku teritorijās anketās norādīja, ka saņem sociālo palīdzību ilgāk par gadu. Ilgtermiņa sociālās palīdzības klientu skaits pieaug un saskaņā ar sociālo dienestu vadītāju sacīto praksē ir jau piemēri par šīs pieredzes pārmantojamību nākamajā paaudzē. Pilsētās dzīvojošie ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji (ilgāk par 12 mēnešiem) galvenokārt ietilpst darbspējīgo iedzīvotāju vecuma grupā no 25 līdz 35 gadiem, savukārt lauku teritorijā dzīvojošie ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji pārsvarā vecuma grupā no 35 līdz 45 gadiem.

Tika arī novērots, ka 'Izdzīvošanas stratēģiju' (3. nodevums, 39.attēls), pie kā būtu pieskaitāmas arī tādas programmas kā 100-latnieki, vai pagaidu sabiedriskie darbi, attaisnošana un atbalstīšana, kas ir pieļaujams krīzes apstākļos, tikai palielina sociālo plaisu un nevar tikt uzskatīts par ilgtermiņa risinājumu.

Secinājums: Šobrīd Latvijā ir liels īpatsvars ilgstošās sociālās palīdzības saņēmēju, kas turpina pieaugt, jo daudzos gadījumos šie paradumi tiek nodoti no paaudzes uz paaudzi.

Priekšlikums: Saskaņā ar cilvēkkapitāla teoriju, „Cilvēkkapitāls ir cilvēkresursos ieguldītais, uzkrātais līdzekļu kopums; tā ir produktīva bagātība, ko iegulda izglītībā, profesionālajā sagatavošanā, pieredzes apmaiņā, veselības nostiprināšanā, pilnvērtīga uztura nodrošināšanā un daudzu citu kvalitāšu attīstībā.¹

LR Labklājības Ministrijai, sadarbībā ar Latvijas Pašvaldību savienības uzņēmējdarbību pārstāvošām nevalstiskām organizācijām, ir nepieciešams izstrādāt mērķtiecīgu kompleksu stratēģiju cilvēkkapitāla kvalitāšu attīstīšanā un pilnveidošanā. Īpaši svarīgi ir investēt izglītībā un darba socializācijas sistēmas izveidošanā modernu darba attiecību vidē.

Izmantojot ES 2014-2020 plānošanas periodā pieejamos ES fondu līdzekļus nodarbinātības veicināšanai, izstrādāt pilotprogrammu ilgstošo bezdarbnieku reintegrācijai tirgū. Šādas programmas ietvaros kvalifikācijas celšanas mācību process būtu jānodod nākotnes darba devējiem. Programmā tiktu iesaistīti atlasītie bezdarbnieki, kuri turpmāk pēc mācību kursa beigām tiktu nodoti šī darba devēja ekonomiskā apgādībā, nodrošinot tiem darba attiecības LR darba likumdošanas ietvaros ilgākā laika periodā (1-3 gadi). Finansējums par darbinieku izvērtēšanu un apmācību tiktu nodrošināts potenciālam darba devējam mācību procesa gaitā un turpmākās nodarbinātības periodā.

Cits ilgstošās sociālo pabalstu saņemšanas samazināšanas risinājums būtu mentoru programmas ieviešana ilgstošajiem sociālās palīdzības saņēmējiem, piemēram, atkarīgām personām un bezdarbniekiem. Mentoram tiktu piešķirtas tiesības uz noteiktu laiku saņemt sociālo palīdzību SD klienta vietā un rīkoties ar to, nodrošinot SD klienta pamatvajadzības. Šī sistēma potenciāli uzlabotu resursu izmantošanas efektivitāti SD klientiem.

¹ Garleja R. Cilvēkpotenciāls sociālā vidē. – Rīga: izdevniecība RaKa, 2006. – 12.lpp

2.3.2 Nestrādāšanas cēloņi

Novērojums: Lauku teritorijā dzīvojošo respondentu galvenais nestrādāšanas iemesls ir brīvo darba vietu trūkums tuvu dzīves vietai – mazos novados 34,9%, vidējos novados 24,3% un lielajos novados 25%, savukārt, republikas pilsētās atkārtoti apstiprinās tas, ka galvenais nestrādāšanas iemesls ir saistīts ar personas veselības problēmām (13,8%). Relatīvi liels respondentu īpatsvars norāda, ka viņiem trūkst atbilstošas zināšanas un prasmes (12,2%). Kopumā 24,8% no aptaujātajiem respondentiem par nestrādāšanas iemesliem atzīmēja tādas iemeslus, kā atalgojuma neatbilstība (11%), neapmierinātība ar darba režīmu (6,5%), iztikšana ar sociālo pabalstu (5,7%) un nevēlēšanās strādāt regulāru darbu (1,6%), kas var norādīt uz sociālās palīdzības klientu apzinātu izvēli saglabāt esošo sociāli ekonomisko statusu un aktīvi nemeklēt darbu un turpināt būt sociālās palīdzības klientam.

Secinājums: Galvenie nestrādāšanas iemesli ir darba nepieejamība dzīves vietā, veselības problēmas un profesionālās izglītības trūkums.

Priekšlikums: Veidot mērķtiecīgas trīspusējas uz nodarbinātību motivējošas programmas starp NVA, pašvaldībām un uzņēmējiem, izmantojot ES 2014-2020 perioda fondu līdzekļus ekonomiskās nodarbinātības cīņā ar nabadzību prioritāro virzienu ietvaros.

2.3.3 Strādājošo māsaimniecības locekļu zemie ienākumi

Novērojums: Saskaņā ar anketēšanas rezultātiem 39,6% no pētījumā iekļautajiem klientiem vai to ģimeņu locekļiem bija vienlaikus strādājošas personas un sociālās palīdzības klienti. Strādājošo nabadzības analīze sadalījumā pa pašvaldību izmēriem parāda, ka vismazākais strādājošo sociālās palīdzības saņēmēju īpatsvars ir republikas pilsētās (34,4%), bet vislielākais lielajos novados (53%). Šādu māsaimniecību grupas būtisks īpatsvars ilgstošā laika periodā var norādīt uz nesaskaņotu, darba atalgojuma nodokļu un pabalstu sistēmu. Tas palielina risku, ka strādājošie iedzīvotāji ar zemiem darba ienākumiem var izvēlēties atteikties no nodarbinātības un kļūt par 100% sociālās palīdzības sistēmas klientiem, jo strādājot pilna laika darbu nevar pilnībā nodrošināt sev un savai māsaimniecībai adekvātu ienākumu līmeni un izkļūt no sociālās palīdzības saņēmēja statusa.

Secinājums: Nesaskaņota nodokļu, darba atalgojuma un pabalstu sistēma Republikas pilsētās un novados.

Priekšlikums: Lai mazinātu strādājošo sociālo pabalstu saņēmēju īpatsvara krasās atšķirības Republikas pilsētās un novados, ir nepieciešams pielāgot attiecīgās minimālās algas lielumu nodokļu atvieglojumus un pabalstu sistēmas, lai nodrošinātu vienādas iespējas pilsētās un laukos dzīvojošiem cilvēkiem ekonomiski tikt motivētiem reintegrēties vai palikt darba tirgū pretstatā, ierobežojot iespējas ilgtermiņā saglabāt iespējas saņemt sociālos pabalstus.

2.3.4 SD klientu izglītības līmenis

Novērojums: Lielāko īpatsvaru SD klientu vidū veido klienti ar vidējo izglītību (34,6%) un klienti ar pamata izglītību (27,8%), savukārt, tikai 1,7% ir klienti ar augstāko izglītību. Analizējot klientu izglītības līmeni sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem, vidējā izglītība veido lielāku īpatsvaru gan mazajos novados (62,5%), gan republikas pilsētās (35,4%), savukārt, pamata izglītība procentuāli veido lielāko īpatsvaru vidējos novados – 30,4% un lielajos novados – 43,8%.

Secinājums: Iegūtie rezultāti parāda, ka SD klientu vidū pilsētās izglītības līmenis ir augstāks salīdzinājumā ar lauku teritorijām un kopumā norāda uz SD klientu zemo izglītības līmeni vai arī iegūto arodizglītību, kura nav pieprasīta esošajā darba tirgū.

Priekšlikums: Sadarbojoties NVA, pašvaldībām un pašvaldībā strādājošajiem uzņēmējiem ir nepieciešams nodrošināt SD klientiem uz darba tirgus pieprasījuma orientētas apmācību programmu iespējas, lai pilnveidotu viņu tehniskās darba prasmes un personīgās iemaņas un lai paaugstinātu viņu konkurētspēju darba tirgū. Sevišķu uzsvāru tādām programmām jāliek lauku teritorijās.

2.3.5 Pamatvajadzību apmierināšana

Novērojums: Lai arī sociālās palīdzības sistēmas mērķis ir nodrošināt sociālo pamatvajadzību (ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe un obligātā izglītība) apmierināšanu, anketēšanas rezultāti norāda, ka šīs vajadzības SD klientiem netiek pilnībā apmierinātas. Proti, vairākums respondentu (56,2%) nespēj pilnvērtīgi nodrošināt veselības pakalpojumus, pārtikas iegādi, mājokļa komunālos un īres maksājumus. Pēc reģiona iedalījuma izteiktākā finansiāli materiālā problēma ir nespēja samaksāt par veselības aprūpes pakalpojumiem, kas vidēji veido 1/5 daļu no katrā reģionā aptaujātiem respondentiem. Analizējot pamatvajadzību apmierināšanas līmeni sadalījumā pēc pašvaldību izmēriem, redzams, ka mazajos novados visvairāk trūkst finansiālie līdzekļi bērnu vajadzību apmierināšanai (26,2%), vidējos novados – komunālo maksājuma rēķiniem (19,8%), lielajos novados – pārtikas iegādei/ veselības aprūpei (19,9%), savukārt, republikas pilsētās visvairāk līdzekļu trūkst veselības aprūpei (18,9%).

Secinājums: Maznodrošinātu cilvēku pamatvajadzības netiek apmierinātas, kas norāda uz sociālās palīdzības sistēmas sociālekonomisko nepilnību un mērķtiecīgu līdzekļu izlietojumu, jo ar sistēmas starpniecību izmaksātie finanšu resursi nespēj pilnvērtīgi nodrošināt maznodrošinātu iedzīvotāju pamatvajadzības.

Priekšlikums: Nepieciešams pilnveidot sociālās palīdzības sistēmu tādā virzienā, lai sociālās palīdzības sistēmā aprobētie finanšu līdzekļi mērķtiecīgi nonāktu SD klientiem tiem identificēto sociālo pamatvajadzību apmierināšanai definētā laika periodā atbilstoši cilvēka īstermiņa vai ilgtermiņa sociālekonomiskajiem ierobežojumiem un darba nespējai ekonomiskā skatījumā.

Cits risinājums, lai uzlabotu SD klientu pamatvajadzību nodrošināšanu, būtu solidaritātes principa piemērošana veselības aprūpes jomā. Sākotnēji ir nepieciešams aprēķināt vidējo nepieciešamo summu medicīnas izdevumu segšanai vienai personai noteiktā vecumposmā un statusā (piemēram, pensionārs, persona ar invaliditāti), savukārt, tie SD klienti, kas noteikto aprēķināto summu uz vienu personu neizmanto pilnā apmērā, šo starpību solidarīgi novirza par labu tiem novada iedzīvotājiem, kuriem ir nepieciešama papildus veselības aprūpe vai arī novirza šos līdzekļus pašam klientam dažādu pakalpojumu veidā (piemēram, bērnu dārza maksājuma kompensācija).

2.4 Motivācijas veicināšana

2.4.1 Atbalsta un līdzdalības pasākumi

Novērojums: Kā atzina visu 26 pētījumā ietverto pašvaldību pārstāvji līdzdarbības pasākumi, ir labs mehānisms, kā cīnīties ar nelegālo nodarbinātību un darba prasmju uzturēšanu un atgūšanu, kā arī labs veids, kā veicināt personas socializēšanos. Kā populārākais nepieciešamais atbalsta pasākums novadu pašvaldībās tika minēta vēlme iesaistīties algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos (mazie novadi – 37,5%, vidējie novadi – 20,9%, lielie novadi – 25,2%), kas savā ziņā jau tiek realizēti un, atsaucoties uz sociālā dienesta vadītāju teikto, šajā jomā ir pieejamas brīvas vietas. Savukārt, republikas pilsētās ir nepieciešamība pēc kvalifikācijas paaugstināšanas kursiem (19,4% no respondentiem pilsētās), kā arī individuālās konsultācijas pie speciālista (11,1%).

Secinājums: Līdzdalības pasākumi ir labs mehānisms, kā samazināt sociālo pabalstu saņēmēju skaitu. Nepieciešamie atbalsta pasākumi novadu pašvaldībās un republikas pilsētās atšķiras.

Priekšlikums: Būtu nepieciešams pilnveidot tiesību aktus, ļaujot veikt līdzdarbības pienākumus vai brīvprātīgo darbu sociālā dienesta klientiem pašvaldības kapitālsabiedrībās (piemēram, slimnīcās). Atkarībā no pašvaldību specifiskajām vajadzībām ir jānodrošina savlaicīgi plānveida atbalsta pasākumi sadarbībā ar sociālā dienesta sociālajiem darbiniekiem, nodrošinot profesionālas konsultācijas par abpusēji veicamajiem līdzdarbības pasākumiem sociālās un ekonomiskās situācijas uzlabošanai.

Piemēram, valsts un pašvaldība varētu subsidēt sociālo uzņēmējdarbību, ar kuras palīdzību tiktu nodarbinātas galvenās SD klientu riska grupas (piemēram, jaunās māmiņas, vientuļie vecāki, pensionāri). Tāpat būtu nepieciešams paplašināt nepilnas darba dienas, jeb daļlaika, darbu pieejamību iepriekš minētajām un citām riska grupām, kam būtu tiesības veikt šo daļlaika darbu. Šobrīd daļlaika darbs ir pieejams grūtniecēm un sievietēm pēcdzemdību periodā līdz gadam. Tomēr arī SD klientiem, kuriem bērns ir jaunāks par 14 gadiem vai bērns invalīds, jaunāks par 16 gadiem, būtu jānodrošina daļlaika darba iespēja.

Būtu nepieciešams izstrādāt shēmu klientu līdzdalības nepildīšanas gadījumā, kurā tiktu nodrošināta starpprofesionāļu – SD darbinieku un ģimenes ārstu – sadarbības veidošana, lai padarītu efektīvākus sociālās palīdzības un veselības aprūpes procesus, līdz ar to arī medicīnas un sociālās rehabilitācijas procesus, atbilstoši SD klienta spējām un vajadzībām. Piemēram, ja SD klients ilgstoši slimo un nevar veikt līdzdarbību, ja tā ir saistīta, piemēram, ar algotajiem pagaidu sabiedriskajiem darbiem, ir jādomā par invaliditātes piešķiršanu vai par atbilstošu un pilnvērtīgu rehabilitāciju, vai par cilvēka iespējām atbilstoši darba pienākumiem.

2.4.2 Daudzbērnu ģimenes

Novērojums: Ņemot vērā strādājošo nabadzības problēmu un to, ka GMI pabalsts tiek maksāts gan par pieaugušajiem, gan par bērniem ģimenē, tas var nodrošināt vecākiem ar vairākiem bērniem samērā augstu ienākumu līmeni, salīdzinot ar darba algu, kādu varētu nopelnīt strādājot. Turklāt, 49,1% aptaujāto mājsaimniecību sociālās palīdzības pabalsti veido vismaz pusi vai lielāko daļu no mājsaimniecības tekošajiem ienākumiem. Piemēram, aprūpējamo bērnu skaits laukos aptaujā iekļautajiem respondentiem ir salīdzinoši lielāks nekā pilsētās. Laukos sociālie pabalsti veido 41% no ieņēmumiem, kamēr klientiem pilsētās - 24%.

Secinājums: Daudzbērnu ģimeņu kopējais pabalsta apjoms bieži vien ir lielāks par valsts minimālo algu, tādējādi mazinot motivāciju strādāt.

Priekšlikums: Lai palielinātu motivācijas līmeni daudzbērnu ģimeņu vecākiem kļūt nodarbinātiem tā, lai darbs atmaksātos salīdzinot ar zaudēto sociālo pabalstu summām, būtu jārada valsts atbalsta programma, kura dotu iespēju daudzbērnu ģimenes vecākiem, kuri klasificējās kā ekonomiski aktīvi iedzīvotāji, strādāt nepilnas darba slodzes darbu, kura ietvaros tiktu nodrošināta darba stāža uzskaitē atbilstoši pilnam darba laikam vienas kalendārās dienas ietvaros, kā arī tiktu veikta VSAOI nomaksa par pilnu darba dienu, turpmāk starpību kompensējot darba devējam pēc vecāku pilna laika darba attiecību uzsākšanas.

Vienlaicīgi LM ir ieteicams izstrādāt centralizētu daudzfunkciju ekonometrisku modeli, kas pretstatītu un salīdzinātu darba algas potenciālos lielumus un sagaidāmā sociālo pabalstu struktūru un kumulatīvo lielumu laika vektora skatījumā. Šāds modelis noteikti būtu noderīgs analīzes instruments sevišķi lauku teritorijās, kur bērnu skaits ir lielāks, un attiecīgi kopējais pabalstu apjoms arī ir lielāks pretstatā legāli maksājamajam atalgojumam.

2.5 Sociālais dienests un tā darbinieki

2.5.1 SD darba novērtējums un darbinieku pieejamība

Novērojums: Vairāk nekā puse no pētījumā iekļautajiem respondentiem (57,6%), uz jautājumu par SD darba novērtējumu, atbildēja ar „Apmierinoši” un „Drīzāk apmierinoši” un, ņemot vērā, ka ievērojamam skaitam respondentu nebija viedokļa (28,9%), pozitīvs SD darba novērtējums ir 57,6% no 71,1%. Savukārt, analizējot pēc pašvaldību iedalījuma, vislielākais apmierinātības līmenis ar sociālā dienesta darbu ir mazajos novados (56,3%), turpretī vismazākais tas ir republikas pilsētās (16,6%).

Republikas pilsētās pozitīvs vērtējums ir 37,4% SD klientiem, lielajos novados tas ir 58,4%, vidējos novados – 72,1% (nebija viedoklis 23,1%), un mazajos novados 38,9%, kur 44,4% nebija viedokļa. Kā lielākais SD klientu neapmierinātības iemesls ir ilgais gaidīšanās laiks SD rindās (22,8%), kas norāda uz sociālā darba speciālistu neatbilstošu skaitu un lielo noslogotību.

SPSP likuma prasības attiecībā uz darbinieku skaitu, proti, 1 sociālais darbinieks uz 1000 iedzīvotājiem, tiek izpildītas tikai 9 pašvaldībās jeb 34,6% no 26 pašvaldībām (2 republikas pilsētas, 1 lielais novads, 3 vidējie novadi, 2 mazie novadi).

Minimālās prasības sociālo pakalpojumu sniegšanā izpilda 24 no 26 pašvaldībām (92,3%), savukārt, divās mazās novadu pašvaldībās šobrīd darbinieku skaits ir tikai 2 personas, lai gan saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 291 minimālais sociālo darbinieku skaits uz vienu SD ir 3.

Viena no pētījumā identificētajām problēmām ir jaunu kvalificētu sociālo darbinieku un sociālās palīdzības organizatoru piesaiste un noturēšana. Lauku teritorijās problemātiska ir darbinieku piesaiste, jo finansējuma trūkuma dēļ personas nespēj iegūt likuma prasībām atbilstošu izglītību, savukārt, lielajās pilsētās problēma ir kvalificētu darbinieku noturēšana zemā atalgojuma un lielās psiholoģiskās slodzes dēļ.

Secinājums: Kopumā SD klientu vērtējums par SD darbu ir pozitīvs, arī SD klientu vērtējums par SD pieejamību visās pašvaldību grupās arī tiek vērtēts pozitīvi, taču tika identificēti tādi faktori, kuri norāda uz sociālā darba speciālistu nepietekamo skaitu un lielo noslogotību. Nepietiekams SD darbinieku skaits lielākajā daļā pašvaldību, jo SD nespēj piesaistīt jaunus un noturēt esošos darbiniekus.

Priekšlikums: Veidojot sociālās palīdzības politikas ilgtermiņa plānu, izvērtēt nepieciešamo SD sociālo darbinieku optimālo skaitu un tiem nepieciešamās profesionālās kvalitātes ainaviskā skatījumā ilgtermiņā, vienlaicīgi izvērtējot mērķi, lai samazinātu lielo noslogotību. Palielināt finansējumu lauku teritorijās, lai personas spētu iegūt likuma prasībām atbilstošu izglītību, un apsvērt visu SD darbinieku atalgojuma palielināšanu, lai tos noturētu darbā.

2.6 Sociālā dienesta sadarbība ar citām institūcijām

2.6.1 NVA sniegtie kursi SD klientiem

Novērojums: Pēc apkopotajām intervijām ar sociālajiem dienestiem un NVA, var secināt, ka abas iestādes bieži strādā ar vieniem un tiem pašiem klientiem. Tādējādi būtu nepieciešama ciešāka sadarbība informācijas operatīvā apmaiņā starp pašvaldību un NVA. Pašvaldību vadītāju un SD darbinieku intervijās, kā arī sociālo dienestu klientu anketās tika norādīts, ka vairumā gadījumu NVA piedāvāto kursu saturs un tematika SD klientiem neatbilst darba tirgū aktuāli pieprasītām kvalifikācijām un kompetencēm, savukārt, atsevišķi pieprasītie kursi SD klientu interesēs netiek pasniegti.

Piemēram, pašvaldībā, kur būtiska daļa no darba vietām ir metālapstrādes sektorā, ļoti pieprasīti ir metinātāji un esošajā situācijā darbinieki tiek meklēti pat kaimiņvalstīs (Lietuvā). Tajā pašā laikā NVA tiek mācīta vācu valoda, kur ir šaubas, ka klients to varētu pielietot. Līdzīga situācija ir arī ar tādām profesijām, kā kurpnieks vai atslēdznieks – profesijas kuras ir pieprasītas darba tirgū, bet šāda aroda kursi netiek nodrošināti attiecīgās pašvaldībās vai NVA filiālēs.

Secinājums: NVA un SD nepietiekamās sadarbības rezultātā, NVA piedāvātie kursi SD klientiem neatbilst darba tirgus vajadzībām un SD klientu interesēm.

Priekšlikums: Ar strukturālā bezdarba mazināšanas risinājumiem primāri nodarbojas NVA. Savukārt, pašvaldībām ir nepieciešama ļoti cieša sadarbība ar NVA reģionālajām nodaļām un pašvaldībās strādājošajiem privātajiem uzņēmējiem un potenciālajiem investoriem. Saskaņā ar 3. nodevumu (2.4.2. sadaļa) minēto, pašreizējās NVA nodrošinātās apmācības programmas – neformālās izglītības ieguve un profesionālā apmācība – esošajā sociālekonomiskajā situācijā nav pieprasītas uzņēmēju vidū. Attiecīgi tiek uzskatītas kā neatbilstošas darba tirgus pieprasījumam.

Katras pašvaldības SD un NVA filiālei konkrētajā pašvaldībā, sadarbībā ar privāto sektoru (kas pārstāv esošos un potenciālos darba devējus), ir nepieciešams analizēt procesus darba tirgū un regulāri apmainīties ar datiem/ informāciju par darba tirgus aktualitātēm, lai izvērtētu, kādas specialitātes ir nepieciešamas gan tekošajā situācijā, gan prognozes tuvākā un tālākā nākotnē.

Lai nodrošinātu SD/NVA klientus ar darba tirgum atbilstošiem kursiem un apmācību programmām, NVA lēmumu pieņemšanas procesā, kā nākamie darba devēji, būtu jāiesaista uzņēmēji un investori, un pašvaldības pārstāvji – SD kā iestādes, kas regulāri strādā ar bezdarbniekiem vai kā pārstāvji, kas tiek ar uzņēmējiem un pārzina uzņēmējdarbības vidi pašvaldībā. Tas ļautu apzināt nepieciešamās zināšanas un prasmes, kas jāapgūst potenciālo darba devēju darbiniekiem (esošie SD klienti), kuru apmācību nodrošinātu NVA piedāvātie kursi.

Vienlaicīgi mēs iesakām LM jaunajā plānošanas periodā izstrādāt atsevišķu pilot-programmu ilgstošo darbinieku re-integrācijai darba tirgū, nodrošinot atlasītiem līdzdalībniekiem uz darba tirgus pieprasījumu orientētas kvalifikācijas un apmācību programmas, kuras sniedz atlasīti darba devēji, balstoties uz 3-pusēju līgumisku vienošanos ar NVO, SD un uzņēmēju.

2.6.2 Valsts Ieņēmuma dienests (VID)

Novērojums: Viens no sociālās palīdzības sniegšanas galvenajiem nosacījumiem ir noteikt palīdzības apjomu, izvērtējot klienta materiālo stāvokli. Tomēr pašreiz valstī nav izstrādāti efektīvi mehānismi, lai pašvaldības varētu pilnvērtīgi izvērtēt klienta materiālo stāvokli, potenciāli samazinot gadījumus, kad persona saņem sociālo palīdzību, vienlaikus gūstot ienākumus, kas ir slēpti no SD. Šobrīd materiālā stāvokļa izvērtējums lielā mērā balstās uz pašas personas norādīto informāciju un uz pēc pieprasījuma iesniegtajām izziņām. SD darbiniekiem nav pieejama informācija par klienta ienākumu un nomaksāto nodokļu vēsturi, kas būtu ļoti nepieciešama. Saskaņā ar 25 pašvaldību (96%) vadītāju intervijās sacīto, VID ir tā valsts iestāde, ar kuru SD darbiniekiem vajadzētu sadarboties daudz ciešāk, lai sociālās palīdzības sistēma funkcionētu efektīvāk, apkopojot un izvērtējot datus par SD klientu materiālo stāvokli.

Secinājums: Nepietiekamas SD un VID sadarbības rezultātā, nav izstrādāti efektīvi mehānismi, lai pašvaldības varētu pilnvērtīgi izvērtēt klienta materiālo stāvokli.

Priekšlikums: Labāka SD sadarbība ar VID nodrošinātu pilnīgāku un ticamu informāciju SD darbiniekiem par sociālo pabalstu saņēmēju ienākumiem, kā arī mazinātu administratīvo slogu jeb pienākumu dublēšanos. VID dati lasīšanas formātā būtu pierēģistrēti, ievērojot visus datu drošības un aizsardzības noteikumus, SOPA programmai, tādejādi centralizējot informācijas apmaiņu par klientu vienā datu bāzē, kas būtu pieejama atbilstošām procesā iesaistītajām personām un saglabājot citas informācijas konfidencialitāti.

2.6.3 Latvijas Komerčbanku Asociācija

Novērojums: Būtiska problēma SD darbiniekiem ir laika un resursu tērēšana, identificējot sociālās palīdzības klienta kopējo ienākumu apjomu dinamiskā skatījumā un analizējot darījumus klienta bankas kontā. Ja klients ir negodprātīgs, tas iesniedz SD tikai daļu no savu bankas kontu apgrozījumiem, tādējādi uzrādot mazāku ienākumu līmeni nekā tas ir patiesībā. Tas SD darbiniekiem neļauj pienācīgi analizēt pabalstu saņēmēju nelegālās nodarbinātības problēmu un jo īpaši gadījumos, kad klientam ir atvērti vairāki konti dažādās bankās.

Secinājums: Nepietiekama SD un Latvijas Komerčbanku Asociācijas sadarbība, lai efektīvi noteiktu SD klienta patieso ienākumu līmeni un izvērtētu patieso ekonomisko situāciju.

Priekšlikums: Normatīvais regulējums personas datu aizsardzības jomā nosaka, ka SD nav pieeja informācijai par darījumiem klienta bankas kontos, ja vien pats klients tam nepiekrīt. Risinājums būtu, uz SD darbinieka aizdomu par klienta citu bankas kontu esamību vai nepatiesas informācijas sniegšanu vai slēpšanu pamata (tam nosakot un definējot kvalitatīvus un kvantitatīvus kritērijus), iespēja sociālajam darbiniekam griezties *Latvijas Komerčbanku Asociācijā* pēc pilnīgas informācijas par klienta atvērtajiem kontiem Latvijas komerčbankās nepieciešamajā periodā.

3 Sociālās palīdzības sistēmas modelis

3.1 Esošā sistēma

Sociālās palīdzības joma ir lielā mērā nodota pašvaldību kompetencē, kamēr valsts līmenī tiek nodrošināta sociālās drošības (tajā skaitā sociālās palīdzības) politika. Atbilstoši, Latvijā pašlaik darbojas **jaukta tipa** sociālās palīdzības sistēma, kurā noteikti sociālie pabalsti ir obligāti izmaksājami visās pašvaldībās (GMI, dzīvokļa pabalsts), taču vienlaicīgi pašvaldībām ar likumdošanā paredzētajām autonomijas funkcijām tiek nodrošinātas tiesības pēc saviem ieskatiem un finansiālām iespējām paredzēt arī cita veida sociālās palīdzības pabalstus un noteikt to apmērus (piemēram, dzīvokļa pabalsts un tā apmērs). Sociālās palīdzības **finansēšanas** sistēma kopš tās pirmsākumiem ir decentralizēta.

Zemāk tabulā ir apkopota kompetenču sadalījums starp valsti un pašvaldībām.

Tabula 1: Kompetenču sadale sociālās palīdzības jomā

Valsts kompetence	Pašvaldību kompetence
<p><u>Valsts nodrošina:</u></p> <ul style="list-style-type: none">Normatīvo bāzi sociālās palīdzības jomā un valsts politikas sociālās palīdzības jomā īstenošanu.	<p><u>Pašvaldība nodrošina:</u></p> <ul style="list-style-type: none">Personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošu sociālo palīdzību un finansēt to;Personas vajadzības pēc sociālās palīdzības izvērtējumu un šo personu vai tās likumisko pārstāvja informēšanu par tiesībām un iespējām saņemt sociālo palīdzību, kā arī kārtību, kādā sociālā palīdzība saņemama;Konsultatīvu atbalstu (superviziju) pašvaldības sociālā dienesta sociālā darba speciālistiem.
<p><u>Labklājības ministrija:</u></p> <ul style="list-style-type: none">Izstrādā valsts politiku sociālās palīdzības jomā, kā arī organizēt un koordinēt tās īstenošanu;Pārrauga Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma īstenošanu.	<p><u>Pašvaldības sociālais dienests:</u></p> <ul style="list-style-type: none">Novērtē klientu vajadzības, materiālos un personiskos (motivācija, nepieciešamās zināšanas un prasmes, izglītība, profesija u.c.) resursus;Nosaka klienta līdzdarbības pienākumus, vienojoties ar viņu par veicamajiem pasākumiem;Sniedz sociālo palīdzību;Administrē pašvaldības budžeta līdzekļus, kas novirzīti sociālās palīdzības sniegšanai;Novērtē sociālā dienesta administrēto un pašvaldības finansētās sociālās palīdzības kvalitāti;Informē iedzīvotājus par sociālo palīdzību;Sniedz personai informāciju par tiesībām saņemt sociālo palīdzību un to sniegšanas kārtību;Informē personu, kas pieprasījusi sociālo palīdzību, par pieņemto lēmumu un atteikuma gadījumā rakstveidā norādīt atteikuma iemeslus, kā arī lēmuma pārsūdzēšanas termiņu un kārtību.

3.2 Piedāvātais modelis

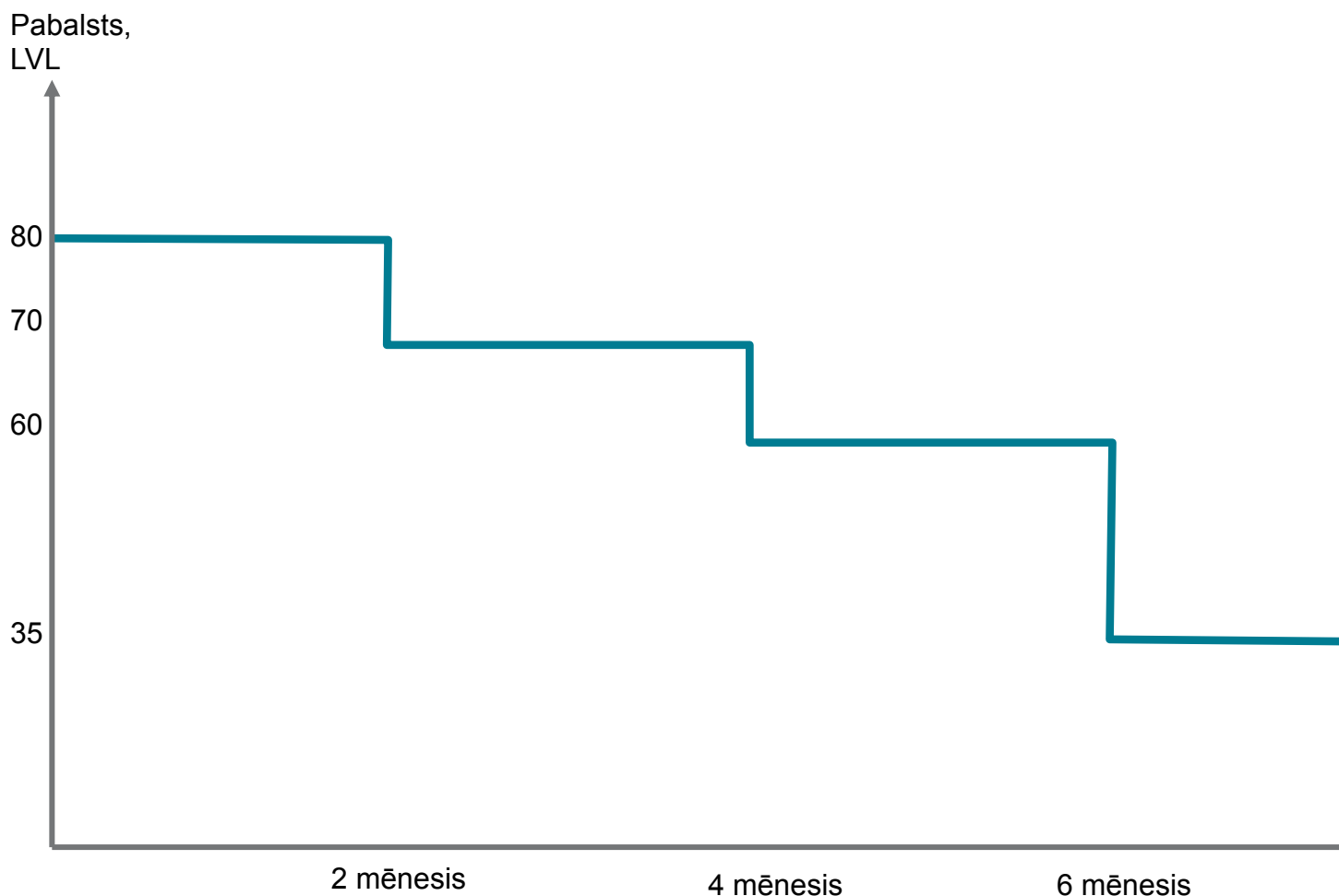
Saskaņā ar iepriekš veikto analīzi, mūsu ieteikums būtu saglabāt **jaukta tipa** sociālās palīdzības sistēmu Latvijā, tomēr mazinot sociālās palīdzības sistēmas decentralizācijas iezīmes un vidējā termiņā (līdz 3 gadi) pāriet uz centralizētāku sociālās palīdzības sistēmu, vienlaicīgi valsts pārvaldes ietvaros strādājot pie sekojošiem sociālās palīdzības sistēmas centralizācijas elementiem:

1. Vienotas virtuālās sociālās palīdzības klientu datu bāzes un klientu apkalpošanas sistēmas izveide, kas tiktu veidota uz sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas elektroniskās sistēmas programmas SOPA bāzes;
2. Sociālās palīdzības pabalstu unifikācija to pabalstu veidu un apmēru definēšana valsts normatīvajos aktos;
3. Centralizēta un efektīva sociālās palīdzības finansējuma pārvaldes un monitoringa sistēmas izveide;
4. LM ir ieteicams izstrādāt centralizētu daudzfunkciju ekonometrisku modeli, kas pretstatītu un salīdzinātu darba algas potenciālos lielumus un sagaidāmā sociālo pabalstu struktūru un kumulatīvo lielumu laika vektora skatījumā.
5. Centralizētas sociālās palīdzības klientu datu apmaiņas sistēmas ar trešajām valsts, pašvaldību, nevalstiskajām un privātajām institūcijām izstrāde;
6. Pilnveidot sadarbības modeli starp NVA un privātajiem uzņēmējiem un valsts pārvaldi, nodrošinot darba tirgus pieprasījuma perspektīvām atbilstošus apmācības kursus;
7. Vienotas sociālās dienestu darbības darba kvalitātes vadības un uzraudzības sistēmas ieviešana.

Pilnveidotās sistēmas ietvaros sociālo pabalstu finansējums būtu joprojām jānodrošina pašvaldībām, jo pašvaldību sociālā dienesta darbiniekiem un pašvaldības vadībai ir nepieciešamās un aktuālās zināšanas par savas pašvaldības klientiem un to sociālajām problēmām, kā arī vēlme realizēt savus individuālos sociālās palīdzības sistēmas elementus. Vienlaicīgi valsts centrālajai pārvaldei vajadzētu nodrošināt caur pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondu līdzfinansējumu nepieciešamajām papildus sociālās palīdzības programmām, tādējādi nodrošinot novadus ar vidēji zemākiem ienākumiem ar papildus ienākumiem un netiešā veidā līdzfinansējot trūkstošo finansējumu sociālajiem pabalstiem šajos novados.

3.3 Piedāvātais GMI modelis

Attēls 1: Pilnveidots GMI modelis

Piedāvātais modelis

- Pirmos 2 mēnešus GMI pabalsts tiek maksāts 80 latu (115 eiro) apmērā;
- Nākamos 2 mēnešus GMI pabalsts tiek maksāts 70 latu (100 eiro) apmērā;
- Sekojošos 2 mēnešus GMI pabalsts tiek maksāts 60 latu (85 eiro) apmērā;
- Pēc 6 mēnešiem GMI pabalsta apmērs tiek samazināts līdz bāzes līmenim – 35 lati (50 eiro) mēnesī;
- GMI pabalsts tiek maksāts 9 mēnešus, pēc kuriem uz 3 mēnešu periodu pabalsta izmaksa tiek pārtraukta. Potenciāli labākais pabalsta maksājumu pārtraukuma laiks būtu vasaras 3 mēneši, jo kopumā, vasaras mēnešos pabalsta pieprasījumi ir zemāki gada griezumā, kā pamatā ir iespējas cilvēkiem strādāt pagaidu un sezonas algotus darbus, atbilstoši, vasaras 3 mēnešu pārtraukumu var piemērot ilgtermiņa GMI saņēmējiem. Pēc šī 3 mēnešu pārtraukuma, pabalsta izmaksa tiek atjaunota bāzes līmenī nākamajiem 9 mēnešiem;

Piedāvātais GMI modelis aizstāj esošo GMI modeli, kura aprēķināšanas, piešķiršanas un izmaksas principi, kā arī kārtība, kādā slēdzama vienošanās par personas līdzdarbību piedāvātā GMI modeļa

kontekstā, kopumā, izņemot augstākminētās detaļas, ir saglabājami, saskaņā ar pašreiz spēkā esošiem normatīviem aktiem.

Saskaņā ar šobrīd spēkā esošo SPSP likuma redakciju, kā pamatvajadzības likumā tiek nosaukts ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe un obligātā izglītība, kur tādās pamatvajadzības, kā obligātā izglītība un veselības aprūpe netiek tieši apkalpotas sociālās palīdzības ietvaros, pamatā atstājot tās citu valsts politikas virzienu kompetencē.

Piedāvātais un arī patreizējais GMI modelis ir paredzēts SPSP likumā definēto pamatvajadzību apmierināšanai. Zemākais līmenis (LVL 35 piedāvātajā modelī) būtu jāparedz kā ienākumu līmenis primāri pārtikas iegādei, savukārt augstākie līmeņi pabalsta pirmajos mēnešos nodrošina ar lielāku iespēju izmantot finanšu resursus, piemēram, veselības uzlabošanā. Tomēr, lai precīzi noteiktu trepju skaitliskos lielumus, nepieciešams padziļināts sociālekonomiskais pētījums par izmaksu apjomu pamatvajadzību nodrošināšanai. Piedāvātā modeļa skalas lielumi ir tikai kā piemērs, lai raksturotu piedāvāto modeli.

Papildus risinājums, kas ir iestrādājams GMI modelī, ir radīt klientam iespēju ietekmēt savus pabalstus, piemēram, jo īsāku laika periodu tiek izmantots pabalsts, jo lielāka ir iespēja šo pabalstu pārvirzīt uz citu pakalpojumu. Piemēram, klients maksā nodokļus, jo ir jau strādājošs, bet pabalsts tiek novirzīts dzīves kvalitātes uzlabošanai, piemēram, atbalsts dzīvokļa remontam. Šis ir īpaši svarīgs risinājums ņemot vērā strādājošo nabadzības problēmu Latvijā, kalpojot kā papildus motivators tikt nodarbinātam, vienlaicīgi nezaudējot visu potenciālo pabalsta apjomu paliekot SD klientam.

Piedāvātā modeļa pamatojums

Lai arī bieži intervijās izskanēja viedoklis, ka beztermiņa pabalstu maksāšana nav atbalstāma, jo tāda nemotivē pabalsta saņēmēju mainīt savu sociālo statusu, tomēr vairākums aptaujāto atbalsta viedokli, ka pašvaldībai ir jāuzņemas sociālā loma nodrošināt iztikas minimumu, lai cilvēks pilnībā nepaliktu bez iztikas līdzekļiem. Tajā pašā laikā ir nepieciešams ar ekonomiskiem aprēķiniem pamatots bāzes GMI apjoms, jo valsts noteiktais apjoms regulāri tiek mainīts, neliecinot par sociālekonomiski mērķētu sociālo politiku. Ir nepieciešams izstrādāt GMI aprēķināšanas metodiku, kurā tiktu ņemti vērā tādi faktori kā pamatvajadzību nodrošināšanas reālās izmaksas, palīdzības saņemšanas laika ietvars, reālistiskas prognozes par iespējām izmainīt klienta situāciju, piemēram, atrast darbu.

Cilvēkam, esot legāli nodarbinātam, darba zaudēšanas gadījumā ir „drošības spilvens” bezdarbnieka pabalsta veidā, ko darbu zaudējušais saņem 9 mēnešus. Savukārt, ja cilvēks ir bijis nelegāli nodarbināts, zaudējot darbu, viņš nonāk bezpalīdzīgā situācijā, jo GMI pabalsts nespēj nodrošināt pamatvajadzības. Atbalsts īpaši svarīgs ir sākotnējā posmā, kamēr cilvēks ir maksimāli motivēts meklēt jaunu darbu un mainīt savu sociālo statusu. Krītošais atbalsta apmērs (trepe) rada cilvēkam apziņu, ka atbalsta apmērs neizbēgami samazinās, un ir nepieciešams aktīvāk meklēt darba iespējas, tomēr paralēli tas var radīt papildus stresu, kas savukārt traucētu darba meklējumu iesaistē. Šī procesa laikā ir nepieciešamas efektīvas atbalsta formas, lai ‘pārorientētu’ cilvēku uz reālistiski sasniedzamiem, jauniem mērķiem, kā arī šeit ir vajadzīgs sociālā darbinieka pakalpojums.

Savukārt, ja cilvēks ir ilgstošs pabalsta saņēmējs, tad tomēr nedrīkstētu būt situācija, kad šis pabalsts tiek izsniegts bez pārtraukuma, jo tas mazina motivācijas līmeni pabalsta saņēmējam kaut ko savā dzīvē mainīt. 3 mēnešu pabalsta izmaksu pārtraukums pabalsta saņēmējam potenciāli liktu mobilizēties un aktīvāk iesaistīties darba meklēšanā – piemēram vasarā, kad saskaņā ar intervijās sacīto darba vietas ir pieejamākas. Papildus ieguvums no 3 mēnešu pauzes ir sociālā budžeta atslogošana, un šos ietaupītos finanšu resursus varētu izmantot paaugstinātiem atbalsta apjomiem pabalstu saņemšanas sākumā.

Saskaņā ar Labklājības ministrijas „Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā 2012.gadā”², kopējais izmaksātais GMI pabalsts Latvijā 2012. gadā

² Latvijas Republikas Labklājības ministrija, <<http://www.lm.gov.lv/text/2486>>.

bija LVL 16 054 869. Attiecīgi, ja pabalsts netiek izmaksāts 3 vasaras mēnešus, kopējais valsts un pašvaldību budžeta ietaupījums ir 25% no izmaksātā GMI pabalsta Latvijā 2012. gadā jeb 4 013 717 latu.

GMI pabalsta saņēmēju skaits 2012. gadā Latvijā kopā bija 94 528 personas. Pieņemot, ka jaunie GMI pabalsta saņēmēji ir 25% jeb 23 632 cilvēki. Tas nozīmē, ka ietekme uz pašvaldību budžetiem par lielāka sākotnējā pabalsta sniegšanu jaunajiem GMI pabalsta saņēmējiem būtu 4 962 720 latu. Potenciāli saņēmēju ir vēl mazāk, tomēr jebkurā gadījumā ir skaidrs, ka efekts no šīm abām iniciatīvām ir pretējs, tajā pašā laikā veicinošs, atbalstot tos, kas iestājas sociālās palīdzības sistēmā, sniedzot tiem sākotnēji lielāku atbalstu, tādējādi, palīdzot efektīvāk atgriezties darba tirgū, savukārt aktivizējot ilgstošos pabalstu saņēmējus.

4 Sociālo problēmu risināšana lauku teritorijās un pilsētās

Novērojumi

Sociālās palīdzības sistēmai būtu jānodrošina līdzvērtīgs atbalsts atbilstošas sociālās problēmas risināšanai lauku teritorijās un pilsētās, t.sk. līdzvērtīgs atbalsts dažāda izmēra pašvaldībās (lauku teritorijās). Kaut arī vienlaicīgi pastāv atšķirība starp pašvaldībām, kurām ir augsti ienākumi, salīdzinot ar tām, kurām ienākumi ir mazāki, atbilstoši, spējot nodrošināt mazākus finanšu līdzekļus sociālās palīdzības nodrošināšanai, pētījuma rezultāti rāda, ka nav būtiskas atšķirības saņemtās sociālās palīdzības apmērā un veidā, ja savstarpēji salīdzina mazo, vidējo un lielo novadu pašvaldības. Pašvaldību pārticības līmenis ir atšķirīgs, un to raksturo fakts, ka daļa pašvaldību veic iemaksas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, bet daļa saņem dotācijas no tā, tāpēc atšķirīga ir arī to pieeja sociālo pabalstu veidiem un to apjomiem. Pārtikušām pašvaldībām ir tendence noteikt vairākus brīvās iniciatīvas pabalstus, kā arī nodrošināt, piemēram, augstāku GMI pabalsta līmeni, nekā valsts noteiktais minimums. Saskaņā ar SD un pašvaldības vadības sociālos jautājumos teikto pastāv tendence SD klientiem pārdeklarēties uz pārtikušāku kaimiņu pašvaldību, un ņemot vērā, ka republikas pilsētas vidēji ir pārtikušākas par novadu pašvaldībām, šāda prakse var veicināt turpmāku lauku teritoriju depopulācijas procesu. Lai mazinātu šādu ekonomisko migrāciju, pabalstu apmēram būtu jābūt vienādam visā valstī, savukārt, brīvo iniciatīvu pabalstu klāstam būtu jābūt samērojamam starp dažādām pašvaldībām.

Kā viens no blakus efektiem nevienlīdzīgam ienākumu apmēram pašvaldībās ir dažāda GMI pabalsta īpatsvars kopējo pabalstu apjomā. Piemēram, saskaņā ar Labklājības ministrijas apkopoto informāciju, 2011.gadā GMI pabalstam ir ļoti dažāds īpatsvars pašvaldību kopējo pabalstu apjomā, sākot no 17% Stopiņu novadā līdz pat 78% Baltinavas novadā un 89% Rēzeknes novadā (3. nodevums, pielikums Nr.7). Viena no tendencēm ir tāda, ka novados, kuros ir augsts bezdarba līmenis un salīdzinoši zems ienākumu līmenis, piemēram, lauku teritorijas Latgalē, ir augsts GMI īpatsvars kopējā pabalstu apjomā.

Secinājumi

Finansējums, kuru var novirzīt uz pašvaldību brīvajām iniciatīvām pašvaldībās ar zemiem budžeta ienākumiem sociālo pakalpojumu jomā, ir neliels un ierobežots, kas, savukārt, nozīmē, ka šīm pašvaldībām ir apgrūtināti realizēt savu sociālo politiku vai vienkārši noteikt prioritārās atbalsta grupas, jo tam trūkst finansējums. Vienlaicīgi ir grūti izstrādāt ilgtermiņa plānus, ja būtisku daļu no pabalstu sistēmas veido valsts noteiktais GMI un dzīvokļa pabalsts, pēc kuriem vadoties, šie pabalsti ir jāizmaksā 100% apmērā no pašvaldības budžeta un citām iniciatīvām pašvaldībā pietrūkst finanšu resursu.

Priekšlikumi

- Pašvaldībām ir jādod iespēja veidot savu labklājības politiku, kā to paredz likums „Par pašvaldībām” saskaņā ar pašvaldību autonomajām funkcijām (15. pants) GMI pabalsta apmērs nedrīkstētu pārsniegt noteiktu relatīvo apmēru, piemēram, 30 - 40% no kopējā sociālā budžeta struktūras, tādējādi dodot iespēju realizēt pašvaldību brīvās iniciatīvas, un sniegt palīdzību, kur tas ir vairāk nepieciešams.
- No pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda jau tiek nodrošināts atbalsts tām pašvaldībām, kurām budžets ir relatīvi mazs, salīdzinot ar pašvaldības funkciju izpildi saistītos izdevumus. Saskaņā ar likumu „Par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu” pašvaldību finanšu izlīdzināšana ir pašvaldību ieņēmumu un valsts budžeta dotācijas pārdale, lai radītu pašvaldībām līdzīgas iespējas ar likumu noteikto funkciju izpildei, tajā skaitā pārdale nodrošina papildus finanšu līdzekļus pašvaldību sociālajiem budžetiem. Tomēr pašvaldību izlīdzināšanas fondu būtu nepieciešams izvērtēt papildus palīdzību no valsts budžeta konkrētām pašvaldībām, kur GMI apmērs sasniedz 50% vai vairāk no sociālas palīdzības budžeta, tādējādi, dodot vairāk brīvos līdzekļus sociālo problēmu risināšanai.
- Sekojot 3.2. punkta piedāvātajam modelim, svarīgi būtu izveidot vienotu, integrētu, centralizētu datu bāzi par finanšu pārdali (pašvaldību izlīdzināšanas fonda ietvaros) sociālās palīdzības vajadzībām, lai nodrošinātu novirzīto finanšu resursu pārvaldi atbilstoši sociālajām vajadzībām sociālās palīdzības saņēmējiem visās pašvaldībās.

Pielikums 1. Ziņojuma autoru apliecinājums

Ziņojuma autori

nodevums „Gala ziņojums par optimālākajiem risinājuma variantiem sociālās palīdzības sistēmas izmaiņām, un no pārējām sistēmām nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem un piedāvāto variantu ietekmes uz valsts un pašvaldību budžetiem novērtējums”

Vārds, uzvārds	Paraksts
Armine Movsisjana	
Edgars Voļskis	
Ģirts Lapiņš	
Lolita Vilka	
Ilvija Razgale	
Marika Smirnova	